

перспективні напрями подальшого функціонування досліджуваних парків (рекреаційно-туристична, екскурсійна, екоосвітня, науково-пізнавальна діяльність і віртуальна експлуатація), сформовано науково-практичні рекомендації щодо їх збереження та адаптації до сучасних містобудівельних умов. Щодо заповідних об'єктів встановлений особливий режим охорони і використання, тому реалізація запропонованих заходів з утримання та реконструкції посилить їх цінність як об'єктів національного надбання.

Список використаних джерел

1. Дудин Р. Б., Багацька О. М. Основні напрями реконструкції старовинних та сучасних паркових комплексів. Агробіологія. Біла Церква: БНАУ. 2012. Вип. 8 (94). С. 74–78.
2. Клименко Ю. О., Кузнецов С. І. Комплексна оцінка паркових насаджень: методичні підходи і рекомендації. Київ: КОМПРИНТ, 2014. 66 с.
3. Термена Б. К. Історичні аспекти інтродукції деревних рослин на Заході України. Заповідна справа в Україні. 2001. том 7. Вип. 1. С.21–23.

Олександр КОГУТ, студент 1 курсу ОС «Магістр» спеціальності 206 «Садово-паркове господарство»
Науковий керівник: **БЕЗВІКОННИЙ Петро Васильович**,
канд. с.г. наук, доцент кафедри садово-паркового господарства, геодезії і землеустрою
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

АНАЛІЗ НАСАДЖЕНЬ М. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Паркові насадження у населених пунктах є одними з найбільших за площею та складають вагому частку у їх фітоценотичному покриві. У м. Хмельницький знаходиться невелика кількість парків, однак у літературних джерелах стан їх дендрофлори, санітарний стан та проблеми сучасного стану практично не висвітлені. [1, с. 64].

Проблемою сьогодення є вивчення стану зелених насаджень міст, оцінка їх стійкості і видового різноманіття, визначення ступеня відповідності ділянок озеленення міст нормативним показникам і функціональному призначенню, розробка наукових основ підбору видового асортименту аборигенних та інтродукованих деревних рослин. [2, с. 41].

Мета дослідження – на основі подеревної інвентаризації насаджень парків м. Хмельницького вивчити їх біоморфологічну та флористичну структуру, дослідити стан насаджень та елементів благоустрою парків. На основі отриманих даних запропонувати шляхи оптимізації паркового середовища, а саме консервацію окремих елементів, реставрацію та реконструкцію насаджень.

Дослідження здійснювали у паркових насадженнях м. Хмельницького різного функціонального спрямування, зокрема у парках «Подільський» на Львівському шосе, «Заріччя», «Плоскирів», ім. І. Франка, ПКіВ ім. М. Чекмана, дендропарку «Поділля».

Попри невелику кількість парків, які розташовані у м. Хмельницькому, більшість із них є рекреаційними (відпочинковими) із невеликими обсягом елементів благоустрою та малих архітектурних форм. Найбільшими за площею є парк культури і відпочинку ім. М. Чекмана та дендропарк «Поділля», які є місцями загального користування і найбільш відвідуваними об'єктами.

Біоморфологічна структура парків м. Хмельницького представлена різною кількістю таксонів, які сформовані хвойними деревами і кущами та листяними деревами, кущами і ліанами.

Дослідження свідчать про суттєві переважання листяних дерев та кущів у обстежених парках. Хвойні рослини представлені досить малою кількістю, а ліани – надзвичайно малою часткою.

Беззаперечно, домінує за кількістю видів і форм дендропарк «Поділля», дендрофлора якого представлена на сьогодні 150 таксонами. Найбідніша видова структура у парках «Плоскирів», ім. І. Франка та «Заріччя», які перебувають у запущеному стані та потребують нагальної реконструкції.

Видова структура парків м. Хмельницького представлена невеликою кількістю таксонів, хоча тут кардинально змінює ситуацію перелік видів дендропарку «Поділля».

Аналіз асортименту свідчить, що незважаючи на кількість дерев у окремо взятому парку (що є суттєвим чинником в аналізі видової структури), переважаючими деревними породами у паркових насадженнях м. Хмельницького є береза повисла, ясен звичайний, липа дрібнолиста, клен гостролистий, гіркокаштан звичайний, тополя чорна, граб звичайний та інші. Проте відсутність таких видів, як бук лісовий, сосна звичайна та чорна, ялиця біла, модрина європейська, ялина колюча та багато інших рослин, що засвідчує тенденцію поширення малоцінних видів, яка спостерігається останнім часом у більшості парків Заходу України.

У ході маршрутних досліджень парків м. Хмельницького було проведено візуальну оцінку їх сучасного стану, яка показала такі проблеми:

–деревні насадження усіх без винятку парків страждають від нестачі догляду, що проявляється у наявності сухостійних та відмираючих дерев, поширенні підросту та малоцінної рослинності, подекуди захаращеності та захламленості;

–у парках «Плоскирів», «Заріччя» та «Подільському», які знаходяться практично на міській околиці, відсутні впорядковані доріжково-стежкові маршрути, елементи благоустрою та малі архітектурні форми, а також декоративні кущі та газони, що не можуть розвиватися через щільний деревний намет;

–парки центральної частини міста (ім. І. Франка та ім. М. Чекмана) більш доглянуті та впорядковані, однак МАФ та елементи благоустрою, а також ігрове обладнання в них ще радянського зразка, подекуди поламаане та поруйноване, що унеможлиблює їх використання.

Зважаючи на таку ситуацію, нами пропонуються заходи, спрямовані на оптимізацію стану парків м. Хмельницького та покращення відпочинку в них. Їх можна звести у три групи: консерваційні, реставраційні та реконструктивні [3, с. 97].

Консерваційні заходи:

- огорожування найбільш цінних екземплярів дерев декоративними огорожами, а також встановлення табличок, на яких необхідно вказати назву дерева, його вік та особливу цінність (у паках ім. М. Чекмана, І. Франка та дендропарку «Поділля») [4, с. 121];

- вибірка дерев, що загрожують падінням та із запущеними формами захворювань;

- обрізування дерев – спрямоване на очищення крон від сухих і ушкоджених гілок та омолодження;

- очищення території від порослі, самосіву малоцінних дерев та високої трав'яної рослинності, що дозволить відкрити місця для огляду та підвищить естетичну цінність окремих ділянок парку;

- захист дерев від шкідників та хвороб. Поява та розвиток шкідників і хвороб насаджень залежить від агротехніки догляду, профілактичних заходів та ґрунтово-кліматичних умов.

Реставраційні роботи у парках передбачаються такі:

- садіння на місці загиблих цінних дерев рослин цього ж виду (форми);
- розчищення зарослих стихійною рослинністю видових точок (які існували раніше), галявин та прогулянкових алей;

- відновлення архітектурних елементів (будівлі, пам'ятники, малі архітектурні форми тощо);

- відновлення рослин на місці загиблих у алейних посадках та у живоплотах з метою збереження цілісності елемента.

Реконструкція паркових фітоценозів зводиться до таких положень:

а) загущені деревостани (повнотою 0,8 і більше) поступово розріджуються до повноти 0,6;

б) урізноманітнення видової структури шляхом видалення старих і хворих дерев, а на їх місці пропонується підсадка нових рослин, передусім аборигенів, – дубів, бука, сосен, ялиці, модрина тощо;

в) ускладнення вертикальної структури шляхом доповнення відсутніх другого деревного та першого і другого чагарникових ярусів;

г) формування узлісь із декоративних красиво квітучих дерев і чагарників;
д) створення високоякісних газонів та квітників для створення кольорового контрасту впродовж вегетаційного періоду [5, с. 86].

Попри їх незначну кількість вони мають різноманітне функціональне використання: парки культури і відпочинку, науково-пізнавальні, рекреаційні. У парках суттєво переважають листяні дерева та кущі: береза повисла, ясен звичайний, липа дрібнолиста, клен гостролистий та явір, граб звичайний та інші. Бракує серед насаджень хвойних рослин та місцевих лісоутворюючих порід. В окремих парках відсутні впорядковані доріжки, малі архітектурні форми та елементи благоустрою.

З метою покращення умов відпочинку та рекреаційної привабливості парків пропонуються консерваційні, реставраційні та реконструктивні заходи.

Список використаних джерел

1. Казімірова Л. П. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Хмельницької області : Серія «Terra in-cognita: Хмельниччина». Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2006. 228 с.

2. Дудин Р. Б. Консервація, реставрація та реконструкція садово-паркових об'єктів: навч. Посібник. Львів: Манускрипт, 2016. 192 с.

3. Єсюнін С. Прогулянка Проскуровим : історичні нариси. Хмельницький : Мельник А. А., 2008. 180 с.

4. Кучерявий В. П., Дудин Р. Б., Левусь Т. М., Мельничук С. М. Принципи реконструкції та ландшафтного облаштування парку культури та відпочинку ім. М. Чекмана у Хмельницькому. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : Ландшафтна архітектура і сучасність*. 2013. Вип. 23.9. С. 121–126.

5. Мельник Ю. А., Гриник Г. Г., Гриник О. М., Мельник І. О. Сучасний стан насаджень дендропарку «Поділля» м. Хмельницький. *Матеріали 65-ої науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників, докторантів та аспірантів за підсумками наукової діяльності у 2014 р.* Львів, 2015. С. 86–89.